

BRANKO FUČIĆ

**SREDNJOVJEKOVNI PEČATNJACI GRADA BAKRA**



## 1.

U muzeju grada Bakra nalazi se originalni pečatnjak (inv. izl. II-25) u kome prepoznajemo do sada najstariji instrumenat kojim su se u gradu Bakru pečatile isprave.

On se sastoji od okrugle, gravirane mjedene pločice, koja ima promjer od 25 mm i debljinu od 1 mm i od prstena od mjedena lima, visokog 17 mm, na koji je pločica zalemljena. U prsten je bio usađen držak, koga više nije bilo u času kada je pečatnjak postao svojinom bakarskog muzeja; sadašnji drveni držak, skinut s nekog irelevantnog odrabljenog pečatnjaka, usađen je u naš stari pečatnjak tek nakon akvizicije za muzej.

Ovaj pečatnjak poklonio je oko godine 1954. bakarskom muzeju umirovljeni činovnik Rumboldt, potomak stare bakarske obitelji, koji je tada živio u mirovini u Rovinju.

Rez na petačnoj plohi je dubok i grub i odaje tešku ruku provincijalnog majstora.

Uokolo pečata teče latinski natpis gotičkim pismenima:

+ SIGILVM CASTRI BUCHARI

a usred polja urezan je stojeći lik sv. Andrije apostola, zaštitnika Bakra, s aureolom oko glave, s kosim križem (crux decussata) kao svojim atributom u lijevoj ruci i s osmerokrakom zvijezdom u desnoj ruci.



Osim minuskulnog **h** u riječi **Buchari** sva su slova majuskulna te izuzev kapitalno **M** u riječi **sigilum** pripadaju gotičkoj uncijalnoj stilizaciji koja se na našem jadranskom području, po susjednoj Furlaniji i Venetu sreće od XIII do XV stoljeća.

Unutar ovih epigrafskih vremenskih granica leži i stilska datacija figuralnog prikaza. Koligod bio lik sv. Andrije zdepasto i nevjesto izveden, u njegovoj sitnoj plastici dovoljno jasno čitamo tipičnu gotičku dikciju u (nespretnom) kontrapostu nogu, u toku glavnih nabora i u tipičnoj morfologiji tako zvanih Schüsselfalten (gotičkih nabora u obliku zdjela) na plaštu, što sve steže datiranje u XIV ili u prvu polovicu XV stoljeća.

S paleografskim i stilskim kriterijima datiranja podudara se i jedan neobičan ikonografski detalj.

Dok ovaj bakarski sv. Andrija nosi u jednoj ruci svoj redoviti atribut (kosi, »Andrijin« križ), u drugoj mu je zvijezda, koja ni pod kojim vidom nema mjesta u ikonografiji ovog apostola i mučenika. Kako da protumačimo njenu neobičnu pojavu na starom bakarskom pečatnjaku?

Ta je zvijezda heraldički motiv iz starijeg grba krčkih knezova (Frankopana), koji su tek od sredine XV stoljeća počeli upotrebljavati — uporedo sa starim grbom — i svoj novi grb (dva osovljena lava koja šapama lome hljeb).

Krčki su knezovi od godine 1225. u posjedu vinodolske knežije pa tako i grada Bakra. Od tada, uz neke intervale u XV i XVI stoljeću, Bakar ostaje frankopanskim posjedom sve dok godine 1550. ne pređe u ruke Zrinskih.<sup>1</sup>

Ovim pečatnjakom, prema tome, služili su se gospodari bakarskog kaštela, krčki knezovi, kasnije zvani Frankopani, za vrijeme svog vladanja u Bakru.

U našim i u stranim arhivima ima mnogo sačuvanih srednjovjekovnih pečata na ispravama koje su bile izdane u našim zemljama, ali metalnih srednjovjekovnih pečatnjaka sačuvalo se malo. Stoga i pod tim vidom ovaj bakarski pečatnjak iz XIV ili iz prve polovice XV stoljeća, iz vremena frankopanske vladavine, dobiva vrijednost dragocjenog muzejskog eksponata.

---

<sup>1</sup> Početkom XV st. do 1422. drže ga grofovi Celjski a od 1479. do 1490. kralj Matijaš Korvin, koji ga 1487. daruje Franji Cynthiju de Dionisiis. E. Laszowski; Gorski Kotar i Vinodol. Zagreb 1923., str. 126—135.

## 2). PEČATNJAK BAKARSKE OPCINE IZ GODINE 1681.

U istom gradskom muzeju u Bakru, izložen je i drugi stari bakarski pečatnjak, koji se je u prošlosti stalno čuvao u kasi bakarskog magistra, odakle je, poslije II svjetskog rata i nakon osnutka bakarskog muzeja prešao u muzejski fond.

To je masivni pečatnjak, kome je držak visok 95 mm, saliven u jednom komadu od mjedi, a na držak je zalemljena okrugla mjedena pločica kojoj promjer iznosi 50 mm.

Nespretan je to, grub, provincijalni rad iz godine 1681. U sredini ugraviran je — gledaocu lijevo — lik okrunjene Bogorodice na prijestolju s djetetom Isusom u naručju, dok je — gledaocu desno — ugraviran lik bakarskog patrona, sv. Andrije, koji obim rukama drži pred sobom svoj atribut, kosi križ. Iznad obih ovih likova zrače iz neba zrake, dok je pod likovima označeno tlo.

Uokolo pečata teče natpis:

SIGILL(VM) · COM(M)VN(ITATIS) · BVCCARENSIS · 1 · 6 · 8 · 1 .



Nisku razinu tehničkog umijeća pečatorešćeva odaje već nespretan ispravak krupne omaške u graviranju riječi »BuccarenSIS«, dok u njevovoj izvedbi plastike ljudskih figura otkrivamo upravo infantilni izraz i očitu tehničku nedoraslost zadatku. Svrdlajući u pečatnjaku oblike očiju, noseva, šaka, rozeta na kruni, nogu i obuće, on je svetačke likove pretvorio u neke bizarne oblike ikre i punoglavaca!

No i kraj sve primitivnosti izradbe, naziremo potpuno jasno u tome radu onu pitoresknu likovnu baroknu koncepciju predložaka, na koje se je ovaj improvizirani, provincijalni pečatorezac u svome djelu oslanjao.

Pečatnjak je izrađen godine 1681, deset godina nakon pogibije Zrinskih, posljednjih feudalnih gospodara grada Bakra.

Dok se na starom pečatnjaku iz doba Frankopana, u izrazu »castrum« očituje feudalna klima režima u Bakru, na ovom pečatnjaku, u izrazu »communitas« zrcali se municipalna svijest gradske uprave, možda prvi put u javnom obliku.

Ovim rustikalnim pečatnjakom služio se bakarski municipij stotinjak godina, od 1681. do 1778. kada je pod Marijom Terezijom grad Bakar bio administrativno pripojen Hrvatskoj i tom prilikom dobio novi gradski grb.

#### **Riassunto**

Al numero uno della sua »sfragistica«, così il titolo, l'autore pubblica la descrizione del sigillo della città di Bakar (Buccari) risalente, secondo le sue conclusioni, al XIV o alla prima metà del XV secolo. Al numero due viene invece descritto il sigillo della città di Bakar del 1681.